

Denn 10:de Dito Continuerade Tinget

14

Aldenstundh gårdagen Saaken intet kunde företagas emellan Handelzmannen Wälb:de Henrick Wedinghuusen och Wälb:ne Fruu Margareta Bildt medh des Måg Corneten Wälb:ne Hr Lars Pahlmström, utan allenast Communicerades Parterna hwar andras Skriftter; Altså infant sigh nu Handelzmannen Henrick Wedinghuusen som munteligh befullmächtigade Advocaten Well:t Peter Siöström uthi Saaken att Tahla och Swahra på Wälb:ne Fruns Wägnar des Fogde Well:t Harald Andersson, eftter i dag gifwen Fullmacht Hr Pahlmström i egen person, Tillståendes Fullmächtigen Harald Andersson Fruun wahra skyldigh dhe i Rächningen Salderade 37 D:r 17 o 5/6 öre Smt. Som och Att Handelzman fåhr i Betahlning dett Reedan huggne och arresterade Wirkie och Resten böhr Frun betahla innan Jacobi dagh. Och som Hr Corneten Palmström låtit Wirket arresteras genom Länsmans Bref till Handelzmannen Wedinghuusen d. 12 Martij sidstledhne; Altså inlades nu af Fullmächtigen Een Rächning öfwer Tagne skada förmedelst Wirketz arresterande, på 178 D:r 11 öre Smt. Sampt andre Expenser 15 D:r 24 öre Smt, Willjades Hr Corneten medh sin Fruu Swärmoders skriftt bewijsa Sigh om arrestens Söckiande wahret anmodat, Men Fullmächtigen Haraldh Andersson sade det Frun Sedelen på Hr Cornetens begiäran skriftet som wittne er eller Handelzmans Wedinghuusens Fullmächtigh hålla sigh till Frun utan Hr Corneten, hwilket tog i Betänckiande och Ehuru wähl Corneten böhr wahra Handelzmans Man kunde (=kende?) dåck intet på Cornetens begiäran Saaken medh äntl. sluut afhielpas innan Corneten fått stämbd sin fru Swärmoder och sine wittnen inskaffa, som blef och Corneten till näste Tingh stämbd, Reserverade sig Handelzmans Fullmächtigh så all her till lagne skade och omkostnad som den än wijdare kunde användas det äfwen Corneten gjorde.

(2003-02-19)

20

Lät Ryttemästaren Wälb:ne Hr Daniel Bildt uthi Rätten upläggia en skriftt eller Protest af Morlanda d. 5 innewahrande månad ordh ifrån ordh så lydandes. Såsom min Cousine Wälb:ne Hr ÖfwerstLieutnant Lillias K: Fruu migh Communicerat huru som hennes SwährSohn Wel:ne Hr Corneten Palmström dehls genom beskickningar, så af Crone Betiente som andre Stånds Personer, dehls genom hotande af swåhra processer medh dähr af flytande omkostnader och olägenheeter skall henne Tijd eftter annan uthi sitt Enslige och sorgelige tillståndh sålunda hafwer turberat, till des bem:te hennes SwährSohn medh Cronones Länsman äntel. persvaderat henne till att underskrifwa en skriftt som bem:te Hr Pahlmström sielf för henne hade låtit upsättia. Dehr uthinnan hon

skall till Honom emot een des förment praetention hafa Cederat någre stycken Hemman Kåhlboryd och Ahl mkärr, Aspenäas Säterije tillhörige som lijkwähl der ifrån hwarken böra eller kunna mistas, Men som nu hennes K:re Man Wälb:ne Hr ÖfwerstLieutnant Lillia utom hwilkens wetenskap hon sådane Transactioner icke bordt eller kunnat ingå, mycket mindre des Erffaldne Egendom abalinera, är frånwahrande och i Fiende Land wistades, Fruu ÖfwestLieutnantskan och wadh denne så kallade förehaingen ingen haftt på sin sijda antingen af sina wänner eller andra authoricerade som henne till det bästa kunnat råda henne icke heller blefwet Tjenbart tijd och Råderum till att inhämta andras Sentiment, utan beklagar sigh wahra öfwerihlat till att ingå een så praejudicerlig Contract då likawähl härfwedh Twisten dem emellan redan i den Högre Kongl. HåfRätten incaminerat war, Begierandes fördenskull att iag som hennes närmaste tillstädes wahrande anförwant, wille i detta måhl hennes Interesse något bättre i alht taga. Jag har fördenskull så i anseande af förberörde skiähl och omständigheeter, som och eftter den skäldigheet som den nära anförwanskap af sig föder, icke kunnat underlåta detta alt samman Wellb:te Hr Häradzhöfdingen och den Högt:de Häradzrätten tienstl. at förståndiga Protesterandes å min K:re Cousines ÖfwerstLieutnantskans Wälb:ne Fruu Margareta Sophia Bildts wägnar quam solennissime & in optima formajuris emot denne förbe:te Contract medh begiäran att denne hwarken må Protocollo insereras eller på något sätt liggia bem:te min Cousine i wägen, mycket mindre tilläggnas någon Laga Kraftt utan in totum annulleras och uphäfwas såsom den deremot billigheeten Lagh och Kongl. Förordningar giorder; Alldenstundh Man om sielfwa Hufwudh twisten lærer afwachta den Högh Kongl. HåffRättens Nådrättwijse uthslaghet: Hwilken på begieran i Protocollet fördes.

(2003-02-19)

RNum, transkription ur Wättle häradsrätt 7 maj 1712, punkt 8

2003-02-20

Denn 7 maj Tinget

8

Aldenstund Höglofl. Kongl. HofRätten Constituerat Hr Häradzhöfdingen Edel och Högt:t Lars Collin till förmyndare för ÖfwerstLieutenantens Sahl. Wälb:ne Hr Mauritz Lillies och des K. Fruus Sahl. Wälb:ne Fruu Margareta Sophia Bildtz omyndige Barn, dätt hon i anledning der af uthj TingRätten een Skrift af gårdagen under sin egne hand på Aspenäas Sterbhuus wägnar insinuera, hwilken upläsinn blef med det innehåld.

1:mo Förbehåller Hr Häradzhöfdingen Collin Sterbhuset wijs emot och lägligare tillfälle /: emedan för tidens korthets skull sådant nu intet kan skie:/

een Laga tahlan å den skadeliga åwärkan som på Aspenäas eenskijlft Skoug /: hwilken med förre ägandenens så stora möda flijt och kostnadt Lagl. är förwärdadt, fredad och i hälgd hullen :/ nu af een och annan warder föröfwad; i det fruchtbärande träne, så wähl som död wijda Skoug, olåtigen och till ett stort anthal befinnes förödd och tillgrepen och slijk skadelig åthgierd i dehls igienom betienternes Conniverd (?), dehls och uthan deras wetenskap och förwällande, igenom andras otillbörlige Intrång om nattetijder så wähl som liuse dagen, såsom een tillständig rättigheet, wärkställig giord, anhållandes om Laga förbud emot slik skadelig åwärkan, fördenskulld blef sådant Sterbhuset förbehållet och imedlertijd förbiudes Kraft detta wijd 10 D:r Sillf:mnts wijte, jembte Laga böter och förordsakad skadeståndh fästbiudande allolåfl. åwärkan det ware sig med löfhygge bark eller Näferflött, så wähl som annat Skog ödande och tillgreep, på hwad sätt det och hälst skie kan.

2:do Hwad den Klagan wed kommer att Commissarien Wällb:ne Hans Wennerstierna, som innehafware af Slussning (?) flotader (??) Säterije Jonsered igienom sitt folk och Arendatoren med watudämbning, nu på många åhr tillbaka låtet förrätta uthi sielfwa Sundet eller uthlopet af Siöen Aspen förmedelst Fijskeriers samt annan olaga byggnadts inrättande Strömmen uthføre etz hwar af intet allenast kongåhdren är tilltäpt uthan och Säterijet Aspenäas till sine ägor tager skada, altså Competeras slijkt intet under denne TingRätt hälst som för detta Hr Guuverneuren i Götheborg emellan Sahl. Majoren Wällb:ne Gustaf Abraham Örnevinge och Commissarien Wällb:ne Hr Hans Wennerstierna om watuwärkan samme Åh Resolverat

3:tio Hwad den begieran anbelangar att Hemmanen Hålan och Lilla Bråten till Aspenäas Sterbhuus säkerheet skohle lagl:n antecknas förmedelst 1:mo Sahl. Hr Probstens Ehrewyrde och höglärde Mag. Petrus Kiellander och des Sterbhuus högre Interesse upbudit än dhem har bordt, som och 2:do att Sahl. Probstens Sterbhuus på Wårdering Summan är till Aspenäas Sterbhuus skyldigt, och att 3:tio Aspenäas Sterbhuus för hemmanen Prästerat, Adels och Dragoune Rustning med mehra, detta Communiceras med Probstinnan sig hwar öfwer till öfwer morgon att förklara.

4:to Blef Uthi Nämndenz och Tingsökiande allmogens närwaro offenteligen förkunnat att ehuru af detta Härad som uthi Aspenäas Sterbhuus något hafwer att fordra, antingen efter förskrifning och emot någon underpant, af löst eller fast, den wille sig på Aspenäas gård d:n 19 hujus nästkommande insinuera, och sielfwe förskrifne göra, samt underpanten i så wijda den består af guld och sillfwer eller dylikt som rörligt är med sig hafwa och tillijka wara förtänt Copior af förskrifningarne, wijd Sterbhuset att qwar lembna med förewetande där någon försummar sin förmehnte rättighet wijsa, har den sig sielf att skylla.

5:to Hwad den omtahlte wågen anbelangar hwilken hemman Torp i Lehrum Sochn förbij faller, och Aspenäas gård med de flere der underlydande på Öster sijdan om Siön Aspen belägne hemman klaga öfwer intet wed makt hålles, med anhållan att den som wederbör måtte af Tingz Rätten Lagl. och wijd anseenl.

Wijte tillhållas inom een wijss tijd sin skyldigheet fullgiöra, swarade Ländzman och Nämnden sig intet weeta om wägen woro dehlt till någon annan än dhem som hemmanen beboo öfwer hwilkas ägor wägen är belägen, förden skulld tillsades Ländzman noga därefter spana och wederböhrande tillhålla sin skyldigheet att fullgiöra, som sade och Ländzman, att den af Aspenäas huus upbygde Broon intet allmänt nyttias emedan där är låås före, och att huuset till bygnaden niutet Konungens Eeker.

6:to Beträffande det Aspenäas Frälsebönder på wästre sijdan om Siön Aspen boande sig beswär, det skull dhem efter een Commissorials rättz domb emellan Wättle och Säfwedahls härader A:o 1699 af Säfwedahls boerne den dhem tilldömbde Skogz nyttiande blifwa förmeht, will Häradzhöfdingen in loco tillskrifwa dombhafwanden i Säfwedahls härad och Copia af detta Klagomåhl Communicera och hwad swar än Kommer Sterbhuuset notificera. (2003-02-24)

Rolfs kommentar:

Transkriptionerna syftar här till att klarlägga välborne kornetten Lars Palmströms liv och leverne i Lerum socken på sin tjänstegård Torp Sörgården. Kanske också hans hustru Anna Catharina Lillie af Aspenäs, och deras två förstfödda söner: Gustaf (1708?) och Mauritz (1710).

Lars Palmström, född omkring 1681, och död, sannolikt på grund av självmord, på sin sätesgård Essgårdet i Husaby socken. Begravd 22 januari 1735 Studerat vid Skara skola, senare vid Uppsala universitet (1698). Korpral i april 1700 vid Västgöta kavalleriregemente, kornett den 25 september 1703; tilldelad bland andra Torp Sörgården i Lerums socken. Avsked från sin officersbefattning i december 1709, på grund av "bräkeligheet". I officiella handlingar framgent, till sin död, kallad kornett.

Lars Palmström gift den 5 juni 1707 på Aspenäs säteri i Lerum, med:

Anna Catharina (Elisabet) **Lillie af Aspenäs**, född 1689, och död 1731 på Essgårdet, begravd 13 mars detta år.

Hennes far=Mauritz Lillie af Aspenäs. Hennes mor=Margareta Sofia Bildt.

Hennes morfar=Jöns Danielsson Bildt. Hennes mormor=Anna Elisabet von Ascheberg, syster till Rutger von Ascheberg.

Paret Palmström fick 8 barn, enligt Elgenstierna, men sannolikt var det 9; den förstfödde sonen Gustaf nämnes inte här. Det kan råda tvivel om hans existens.

Mellan åren cirka 1711 och 1723 levde paret i Nedre Ullerud i Värmland, hos Lars mostrar Anna Maria (1645-1716) och Catharina Blanckenfjell (1649-1723).

Anna Maria Blanckenfjell lämnade säteriet Hollerud i arv till system Catharina.

Tänkbart är, att Gustaf Palmström var född på Torp Sörgården 1708, och Mauritz också var född där, i slutet av 1709, kanske 1710. Lars lämnade sin befattning i december 1709.

Johan Lillie af Aspenäs, född på Aspenäs den 13 juli 1610, död där den 13 augusti 1671. Gift den 16 juli 1648 på Råbäck i Medelplana socken, på Kinnekulle, med **Carin Stake**, född 1624. Död den 24 mars 1702, på Trantorp i Örby socken. Deras barn (enligt Elgenstierna, rättat enligt "Lillieska stamboken"):

Bengt, född 16 april 1649, död 22 mars 1699. G.1674 m Märta Kafle
Maria, född 17 augusti 1650, död 20 (30?) juli 1671. Ogift
Anna, född 12 augusti 1652, död 1729, gift 1673 med Sven Uggla
Elena, född 4 maj 1654, död 1727, gift 1676 med Nils Posse
Carl Johan, född 2 mars 1657, död 5 februari 1658 i Göteborg
Johan, född 29 april 1658, död på Aspenäs 15 november 1658
Mauritz, född 27 november 1659, död i Moskva 2 april 1710
Catharina Christina, född 25 juni 1662, d. 1729, g.1684 Gyllensting
Britta, född 12 februari 1668, död 23 maj 1668

Mauritz anges född år 1651, och Catharina Christina född år 1655, enligt Elgenstierna.

Carin Stakes mor=Anna Kafle; Carin Stakes mormor=Christina Ribbing

Mauritz ärvde Aspenäs, sannolikt år 1702, efter sin mor Carin Stake, vilken fått Aspenäs som morgongåva. Han hade säkerligen kontroll över ägandeskapet långt tidigare. Han anses vara en god fortifikationsofficer, han blev överstelöjtnant, men en dålig hushållare med pengar. Sannolikt drabbades han hårt av reduktionen.

Margareta Sofia (=Sidonia) Bildt anges av Elgenstierna leva ännu 1715, men detta är helt fel; i häradsrådet, i Wättle, den 7 maj 1712 kallas hon salig. Om man läser utan eftertanke i denna notering, förefaller det som om hon dött den 6 maj, men detta är nog bara ett språkligt syftningsfel. Troligen dog Margareta Sofia Bildt någon gång under 1711, kanske tidigt 1712.

Anna Elisabet von Ascheberg hade lämnat ett arv till sina dotterbarn Johan Bendikt Lillie och Anna Catharina Lillie, bestående av 1.000 daler. Dessa pengar anses Mauritz Lillie ha förskingrat, bland annat genom oförsiktiga lånesäkerheter.

Detta är säkerligen bakgrunden till Lars Palmströms framfart med sin svärmoder Margareta Sofia Bildt omkring 1708.

Anna Elisabet von Ascheberg, född 22 november 1626 på slottet Berbonen i Kurland. Död 7 november 1694, och begravd i Göteborg 27 januari 1695.

Anna Elisabet gift första gången 4 augusti 1664 med Jöns Bildt till Kåröd. Jöns Bildt dog 1674; broder till Knut Bildt *), vilken naturaliserades Bildt, nr 678.

Anna Elisabet gift andra gången 28 juni 1682, på Kåröd, med Johan Benedikt (von) Schönleben, född 1613, död 1706 i Göteborg.

*) son=**Daniel Bildt** till Morlanda, född i februari 1671, död 20 oktober 1723. Ryttnästare vid Västgöta tremänningsregemente till häst, senare överste vid Skånska ståndsdragonregementet.

Elgenstierna meddelar, att släkten Bildt naturaliserades 1664 i Sverige. Detta kan synas egendomligt att han fick behålla, med tanke på att Knut Bildt till Morlanda gick i dansk tjänst 1675. Men detta hade säkerligen att göra med det nära släktskapet med Rutger von Ascheberg. Knut Bildts son, ovannämnde Daniel, fick tillbaka Morlanda, och kunde inlösa Kåröd år 1720.

Elgenstierna nämner inte Knuts broder:

Jöns Danielsson Bildt, till Kåröd, av dansk adel: (naturaliserad 1664?)

Far=**Daniel Bildt**, född på Morlanda 12 april 1602, död där 22 juni 1651, gift 5 september 1630, med:

Dorotea Bielke (=Bjelke), född 25 november i 1612 i Trondheim, död på Morlanda, 24 februari 1674, och begravd den 23 mars 1675 i Uddevalla.

Doroteas bror, Ove Bjelke till Austråt, i Norge, hade sannolikt god kontakt med system.

Dorotea Bielke omgift (sannolikt efter 1661, men före 11 december 1666) med överstelöjtnanten Gabriel Rosensköld, död 1682. Gabriel anges döpt i Stockholm den 24 juni 1634 (Elg.). Gabriel kom till Bohusläns dragoner som kapten och skvadronchef "*i den f. d. danska provinsen*", den 23 juli 1661. Var där till 1676.

Beata Losman skriver i sin bok "Margareta Huitfeldt", år 1984; citerande ett brev till Per Brahe från hans fogde Anders Larsson:fru Dorothea hade utsatt bröllopsdagen till den 1 oktober 1662, men när gästerna anlant, förbjöd sonen Knut Bildt vigseln.

Anna Elisabets far=**Vilhelm von Ascheberg**, till Abgulden och Ringen, född 1585, och död 1642. Gift år 1617, med:

Anna Elisabets mor=**Margareta von der Osten**, genannt Sacken

Anna Elisabets äldre broder=**Rutger von Ascheberg**, född 1621, död 1693 i Göteborg; begravd i Christine kyrka i sitt eget gravkor. Han var bl a greve till Sövdeborg, fältmarskalk, generalguvernör=landshövding.

Källor:

Wättele härads protokoll

Elgenstiernas "Svenska adelns ättartavlor" (1928)

Folke Vigård "Lerums socken genom tiderna", 1976

Lillieska stamboken, anteckningar 1589-1730-talet, Universitetsbiblioteket, Uppsala

Lars Palmström, Västgöta kavalleriregemente, Elfsborgs kompani, mönstring år 1708
Regementschef friherre Lars Hierta (1648-1711)

Cornett Lars Palmström

På 3 hästar á 40 D:r

Wättele härad, Lerums sochn

Södertorp

Jordbooksränta	Mantalsränta	Summa daler:
18 19 8	17 27 9o3/5	36 14 17o3/5 *)

Ween (=Veden) härad, Frista sochn

Gunnagården (?) i K....lösa

29 7 20

Tärpa(=Borås) sochn

Giässagården i Giässlöosa

29 7 20

Sandhulta sochn

Erich i Hedareds 1 tl. alt till

19 24 3o3/5

Kulingz härad, Alingzåhs sochn

Måssebo (?) eller T.aggan (?)

3 18 11

Brister

1 22 23o4/5

49 2 20	69 6 4o1/5
---------	------------

Summa 120 D smt

*) Säte inom compagniet
praesenterat 2 hästar och der man Tienstehästen
af brun färg casserat.

Friherre Lars Hierta är släkt med Lars Palmström på flera sätt. Lars Hiertas dotter Metta (1679-1749) gift med överstelöjtnanten Sven Kafle. Dottern Ulrika Eleonora (1681-1761) gift med översten Johan Abraham Lillie af Aspenäs, vilken är kusin till Lars Palmströms hustru Anna Catharina Lillie.
Johan Abrahams mor var för övrigt Märta Kafle.

I mönstringsprotokollet ovan har vissa uppgifter inte medtagits, bl a vissa arealsuppgifter. Men det kan nämnas, att Lars Palmström hade tillgång till fiske"sjö", och en uppgift om "Humble 250". Fiske gäller då i sjön Aspen, förmodligen finns det även en del laxfiske där.

Hur skall protokollets siffror värderas i kolumnerna Jordebooks Räntan och Mantals Räntan, och den lilla posten Brister?

Kanske är detta en värdering av Lars Palmströms naturainkomst, och inget som han betalade. Posten Brister 1 daler, 22 ören och 23 o 4/5dels penning är kanske det belopp Lars fick ut i kontanter.

3 hästar á 40 daler smt. Kan det vara så, att om regementet håller 3 hästar, så är detta även en naturaförmån. Men om Lars bara har 2 hästar, så skall 40 daler utgå till honom i kontanter, eftersom han har rätt till 3 hästar.

Skulle Lars själv hålla 3 hästar, så kanske regementet, d v s Kronan, ersatte honom med 120 daler kontant.

Rolf

Mynträkning:	1 daler = 32 ören	1 daler silvermynt = 3 daler kopparmynt
	1 öre = 24 penningar	

Diverse priser:	Månadslön styrman = 72 daler kmt
	1 tunna råg = 35 daler kmt